

DOI: 10.19195/1733-5779.22.5

Uwarunkowania prawne działalności gospodarczej w Czechach

JEL Classification: K200

Słowa kluczowe: działalność gospodarcza, Czechy, *živnost*

Keywords: business activity, the Czech Republic

Abstrakt: W czeskim prawie gospodarczym funkcjonują równocześnie dwa pojęcia — działalność gospodarcza (*hospodářská činnost*) i *živnost*. Pomimo że definicje obu określeń są w merytorycznych elementach tożsame, *živnost* jest terminem węższym, zawierającym się w pojęciu działalności gospodarczej. Rodzaje działalności gospodarczej wchodzące w zakres *živnosti* prowadzone są na zasadach wskazanych w ustawie. Ustawowy zamknięty katalog negatywny pokazuje rodzaje działalności gospodarczej, niebędące *živností*, np. działalność lekarzy, adwokatów, tłumaczy przysięgłych lub rolników. W związku z tym można wskazać, że czeski ustawodawca przyjął podział działalności gospodarczej według kryterium przedmiotowego. Czeskie ustawodawstwo wyróżnia dwa typy działalności gospodarczej w ramach *živnosti*. Jest to działalność podlegająca zgłoszeniu (*ohlašovací živnost*) oraz działalność koncesjonowana (*koncesovaná živnost*). Przed osobami chcącymi prowadzić działalność gospodarczą w trybie *živnosti*, czeskie prawo ponadto stawia wymóg posiadania pełnej zdolności do czynności prawnych oraz wymóg niekaralności za przestępstwa umyślne popełnione w zakresie działalności gospodarczej lub jej przedmiotu.

Legal aspects of business activity in the Czech Republic

Abstract: There are two designations connected with business activity in Czech commercial legislation — business activity (*hospodářská činnost*) and *živnost*. Despite that the definitions of these terms are identical in substantive elements, the *živnost* is a narrower concept. The types of the *živnost* function in accordance to the rules indicated in the law. There are some types of business activities listed in the law, which are indicated as activity but not a *živnost*. For example, medical activity, activities of lawyers, activities of sworn translators, or agricultural activity. Czech legislation also distinguishes two main types of business activity in terms of *živnost*. Namely, notified business activity (*ohlašovací živnost*) and licensed activity. If an entity wishes to pursue a *živnost* business activity in the Czech Republic, there are two requirements: full legal capacity and no criminal records on business.

Wprowadzenie

Prawo Republiki Czeskiej, szczególnie w zakresie regulacji dotyczących działalności gospodarczej i spraw handlowych, w ostatnim czasie stanowi przedmiot zainteresowania polskiej doktryny. Zaciekawienie sposobami i warunkami prowadzenia przedsiębiorstwa zgodnie z zasadami prawa czeskiego wynika przede wszystkim — jeżeli wierzyć doniesieniom medialnym — ze wzrostu aktywności polskich podmiotów gospodarczych na czeskim rynku oraz z coraz popularniejszego przenoszenia działalności gospodarczej za południową granicę.

Prowadzenie działalności gospodarczej w Czechach zostało uregulowane w trzech podstawowych aktach prawnych. Są to: Zákon o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)¹, Zákon o obchodních korporacích² oraz Občanský zákoník³.

Občanský zákoník — nowy czeski kodeks cywilny z 2012 roku — zakreśla ogólne ramy prawne przedsiębiorczości i obrotu gospodarczego; w porównaniu z polską regulacją jest to akt o wiele bardziej kompleksowy, zawierający nie tylko normy prawa cywilnego *sensu stricto*, lecz także przepisy z zakresu chociażby prawa rodzinnego czy handlowego. Z kolei Zákon o obchodních korporacích w największej mierze reguluje formy organizacyjne prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby prawne. Trzeci z wskazanych aktów prawnych — Živnostenský zákon — stanowi szczegółowe unormowanie, które charakteryzuje sposób i formę prowadzenia określonej działalności gospodarczej.

Podstawowym problemem, z jakim spotykamy się podczas analizy przepisów czeskiego prawa gospodarczego, jest równoczesne funkcjonowanie dwóch określeń — działalność gospodarcza (*hospodářská činnost*) i *živnost*. Należy podkreślić, że wbrew znacznym podobieństwom są to dwa odrębne pojęcia, a ich rozróżnienie jest niezwykle istotne dla zrozumienia czeskiego prawa handlowego.

Działalność gospodarcza obecnie nie posiada w Czechach legalnej definicji. Została ona jednak zawarta w nieobowiązującym już od 2013 roku czeskim kodeksie handlowym (Obchodní zákoník⁴). Wskazany akt prawny w § 2 ust. (1) stanowił, że działalność gospodarcza to systematyczna działalność prowadzona przez przedsiębiorcę samodzielnie, we własnym imieniu i na własną odpowiedzialność w celu osiągnięcia zysku. Z kolei pojęcie *živnost* zostało zdefiniowane w § 2 ustawy živnostenský zákon. Zgodnie z nim jest to działalność systematyczna, prowadzona samodzielnie, we własnym imieniu, na własną odpowiedzialność, w celu osiągnięcia zysku i na zasadach ustanowionych ustawą živnostenský zákon.

¹ Zákon č. 455/1991 Sb. z dnia 2 października 1991 r. o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), tłum. ustawa o działalności gospodarczej.

² Zákon č. 90/2012 Sb. z dnia 25 stycznia 2012 r. o obchodních korporacích a družstvech (zákon o obchodních korporacích), tłum. ustawa o korporacjach handlowych i spółdzielniach.

³ Zákon č. 89/2012 Sb. z dnia 3 lutego 2012 r. občanský zákoník, tłum. kodeks cywilny.

⁴ Zákon č. 513/1991 z dnia 5 listopada 1991 r. obchodní zákoník, tłum. kodeks handlowy.

Należy zauważyć, że obie definicje są pod względem merytorycznym tożsame. Jednakże pojęcie *živnosti* jest węższe, bowiem *živnost* to taki rodzaj działalności, którą prowadzi się na zasadach określonych w ustawie *živnostenský zákon*⁵. Wszystkie inne typy działalności gospodarczej, niebędące *živností*, zostały wskazane w negatywnym katalogu taksatywnym § 3 ustawy. W przepisie zostały wyliczone rodzaje działalności, które spełniają przesłanki właściwe dla *živnosti*, lecz z różnych powodów zostały wyłączone z zakresu ustawy i co do zasady są uregulowane w odrębnych ustawach. Spod zakresu przedmiotowego ustawy *živnostenský zákon* wyłączona została np. działalność związana z udzielaniem usług medycznych, działalność adwokatów, notariuszy, rzeczników patentowych, komorników, tłumaczy przysięgłych i biegłych. Jako *živnost* nie kwalifikuje się także działalność z zakresu górnictwa (wydobycia kopalin) i z zakresu energetyki. Odrębnie uregulowano również działalność rolniczą.

W związku z tym można by pokusić się o stwierdzenie, że w czeskim prawie podział działalności gospodarczej nie odbywa się w pierwszej kolejności według kryterium formy, lecz według kryterium jej przedmiotu (czy jest to *živnost*, czy działalność „szczególna”, uregulowana odrębną ustawą). Podział ten ma konsekwencje chociażby w zakresie rejestrów gospodarczych. W Czechach funkcjonuje rejestr osób prowadzących *živnost* (*živnostenský rejstřík*), który jest administrowany przez Urząd *Živnosti* Republiki Czeskiej (*Živnostenský úřad České republiky*). Obowiązkowi wpisu do tego rejestru podlegają osoby fizyczne i prawne prowadzące działalność gospodarczą w trybie *živnosti*. Drugim istotnym rejestrem publicznym istniejącym w czeskim prawie jest rejestr handlowy (*obchodní rejstřík*). Jest on prowadzony przez sądy rejestrowe i obowiązkowi wpisu do niego podlegają nie tylko spółki handlowe i spółdzielnie, lecz także niektóre osoby fizyczne. Do rejestru handlowego wpisuje się te osoby fizyczne, które prowadzą działalność gospodarczą, mają miejsce zamieszkania na terenie Republiki Czeskiej i wniosły o dokonanie wpisu. Wpis do rejestru jest obowiązkowy dla osób fizycznych, których średni dochód, obniżony o wartość podatku VAT, za dwa ostatnie okresy sprawozdawcze przekroczył wysokość 120 milionów czeskich koron.

Z powyższego wynika, że czeski ustawodawca zrezygnował z podziału rejestrów handlowych według kryterium rodzaju osoby (fizycznej czy prawnej), ale skupił się — jak już była mowa wcześniej — na kryterium przedmiotowym i innych okolicznościach.

Aby opisać wszystkie najistotniejsze pojęcia związane z działalnością handlową w Czechach, należy na koniec wskazać ogólną definicję legalną przedsiębiorcy, zawartą w § 420 kodeksu *Občanský zákoník*. Stanowi ona, że kto samodzielnie, na własny rachunek i odpowiedzialność wykonuje działalność w trybie działalności gospodarczej, lub w inny analogiczny sposób, z zamiarem działania w ten sposób

⁵ P. Kameník, M. Hrabánková, M. Orlová, *Živnostenský zákon. Zákon o živnostenských úřadech. Komentář*, Praha 2014, komentarz do § 2.

systematycznie w celu osiągnięcia zysku, jest uważany, z uwagą na tę działalność, za przedsiębiorcę. Warto zauważyć, że przedstawiony przepis ustanawia jednolite pojęcie przedsiębiorcy, obejmujące zarówno osoby fizyczne, jak i prawne⁶. Ponadto należy również podkreślić, że powyższa regulacja nie charakteryzuje oddzielnie pojęcia przedsiębiorcy i pojęcia działalności gospodarczej. Ustawa bowiem wskazuje, że przedsiębiorcą jest każdy, kto wykonuje działalność w trybie *živnosti* lub w inny sposób, mając na celu rynkowy sukces w konkurencji z innymi i uzyskanie dla siebie korzyści gospodarczej⁷.

Podmioty prowadzące działalność gospodarczą

Mając na uwadze fakt, że *živnost* jest najpopularniejszym rodzajem działalności gospodarczej, dotyczącym przeważającej części podmiotów, w dalszej części artykułu skupię się właśnie na zasadach, warunkach i prawnych okolicznościach jej wykonywania. Ustawa w § 5 wskazuje podmioty, które po spełnieniu określonych warunków mogą prowadzić *živnost* na terenie Republiki Czeskiej. Osoby, które uzyskają uprawnienia do prowadzenia działalności gospodarczej, ustawa nazywa przedsiębiorcami. Należy jednak odróżnić pojęcie przedsiębiorcy w rozumieniu tej ustawy (węższe znaczenie) od przytoczonego wyżej pojęcia przedsiębiorcy w rozumieniu czeskiego kodeksu cywilnego (szersze znaczenie).

Przedsiębiorca w rozumieniu ustawy *živnostenský zákon* może być zarówno osobą fizyczną, jak i osobą prawną. Może to być także osoba krajowa, tj. posiadająca miejsce zamieszkania lub siedzibę w Czechach, albo osoba zagraniczna⁸. Osoby zagraniczne — w rozumieniu ustawy — dzielą się na osoby z państw Unii Europejskiej i osoby poza unijne.

Živnostenský zákon w § 6 ust. (1) stanowi ogólne warunki, które musi spełnić osoba fizyczna chcąc uzyskać uprawnienia do prowadzenia działalności gospodarczej w trybie *živnosti*. Po pierwsze, musi ona posiadać pełną zdolność do czynności prawnych. W niektórych wypadkach zdolność taka może być zastąpiona przychyleniem się sądu do zgody przedstawiciela ustawowego osoby niepełnoletniej na prowadzenie działalności gospodarczej⁹. Drugim wymogiem stawianym przed osobą fizyczną w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej jest niekaralność. Ustawa w ust. (2) wskazanego przepisu stanowi, że na potrzeby ustawy za osobę niekaralną nie uznaje się osoby, która była prawomocnie skazana za przestępstwo umyślnie popełnione w związku z działalnością gospodarczą lub jej przedmiotem.

⁶ J. Bejček *et al.*, *Obchodní právo. Obecná část. Soutěžní právo*, s. 55.

⁷ *Ibidem*.

⁸ P. Kameník, M. Hrabánková, M. Orlová, *op. cit.*, komentarz do § 5.

⁹ J. Bejček *et al.*, *op. cit.*, s. 64.

Rodzaje działalności gospodarczej

Na gruncie regulacji ustawy živnostenský zákon podstawowym rodzajem živnosti jest živnost podlegająca zgłoszeniu (*ohlašovací živnost*¹⁰). Aby wykonywać taki rodzaj działalności, należy spełnić ewentualne ustawowe przesłanki i zgłosić živnost we właściwym urzędzie (Živnostenský úřad). W takich wypadkach dniem rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej jest co do zasady dzień zgłoszenia działalności.

Czeskie prawo wyróżnia trzy rodzaje *ohlašovací živnosti*. Jest to živnost rzemieślnicza (*řemeslná živnost*), živnost regulowana (*živnost vázaná*) oraz živnost wolna (*živnost volná*)¹¹.

Živnost rzemieślnicza została wyodrębniona ze względu na fakt, że do jej wykonywania potrzebne są fachowe kwalifikacje. Dokumenty, jakimi można wykazać posiadanie takowych, określone zostały w § 21 i § 22 ustawy živnostenský zákon. Zaliczają się do nich np. dokument potwierdzający ukończenie szkoły średniej (świadectwo ukończenia szkoły zawodowej) lub dokument potwierdzający ukończenie szkoły wyższej. Ustawa w § 7 ust. (5) wskazuje również, że w zależności od typu živnosti rzemieślniczej fachowe kwalifikacje można wykazać poprzez określoną liczbę lat przepracowanych w dziedzinie danego rzemiosła.

W załączniku nr 1 do ustawy živnostenský zákon zostały taksatywnie wymienione wszystkie rodzaje živnosti rzemieślniczej, i są to np. działalność piekarza, cukiernika, rzeźnika, piwowara, kowala, zegarmistrza, jubilera, murarza, malarza, zduna czy hydraulika.

Živnost regulowana, opisana w § 23 i § 24 ustawy, jest w swoich podstawowych elementach w znacznym stopniu podobna do živnosti rzemieślniczej. Aby ją prowadzić, również należy posiadać fachowe kwalifikacje. Różnica polega jednak na tym, że nie są to już ogólne kategorie kwalifikacji, jak w wypadku rzemiosła, lecz konkretne kwalifikacje potrzebne do wykonywania określonej živnosti. W załączniku nr 2 do ustawy živnostenský zákon zamieszczono katalog działalności i kwalifikacje potrzebne do ich wykonywania. Aby móc np. prowadzić szkołę prawa jazdy, należy posiadać zawodowe zaświadczenie wydane we właściwym urzędzie wojewódzkim (*krajský úřad*) oraz rok praktyki w danej dziedzinie.

Trzecim rodzajem živnosti podlegającej zgłoszeniu jest živnost wolna. Jak sama nazwa wskazuje — do jej prowadzenia nie są wymagane żadne fachowe kwalifikacje. Przyjmuje się, że jest to każda živnost niebędąca živností rzemieślniczą, regulowaną ani koncesjonowaną.

¹⁰ W polskich tłumaczeniach rodzajów działalności gospodarczej w Czechach można znaleźć daleko idące rozbieżności.

¹¹ S. Černá *et al.*, *Obchodní právo — podnikatel, podnikání, závazky s účastí podnikatele*, Praha 2016, s. 132.

Obok *živnosti* podlegającej zgłoszeniu czeskie prawo wyróżnia także — wyżej wspomnianą — *živnost* koncesjonowaną¹². Warunkiem prowadzenia tego rodzaju działalności gospodarczej jest uzyskanie decyzji administracyjnej o udzieleniu koncesji¹³. Typy działalności koncesjonowanej zostały wyliczone w załączniku nr 3 do ustawy *živnostenský zákon*, i są to np. badanie, rozwój, niszczenie, unieszkodliwianie, przetwarzanie, kupno, sprzedaż i wykonywanie prac z materiałami wybuchowymi; produkcja i przetwarzanie paliw; śródlądowy transport wodny; przeprowadzanie aukcji publicznych; prowadzenie biura podróży; ochrona majątku i osób; usługi detektywów prywatnych; prowadzenie zakładu pogrzebowego; prowadzenie krematorium.

Wybrane obowiązki przedsiębiorcy

Obowiązki przedsiębiorcy prowadzącego działalność w trybie *živnosti* reguluje § 31 ustawy. Stosownie do ust. (2) wskazanego paragrafu przedsiębiorca ma obowiązek w widoczny sposób określić firmą handlową (ewentualnie nazwą, imieniem i nazwiskiem lub numerem identyfikacyjnym IČO osoby, jeżeli został nadany) obiekt, w którym znajduje się jego siedziba. Ustawa zwalnia przedsiębiorcę z takiego obowiązku w wypadku, gdy adres siedziby jest tożsamy z jego miejscem zamieszkania. Na podstawie wskazanego przepisu przedsiębiorca jest także zobowiązany — na żądanie właściwego urzędu (*Živnostenský úřad*) — wykazać podstawę prawną korzystania z pomieszczeń, w których mieści się jego siedziba. Ustawa zwalnia przedsiębiorcę także z tego obowiązku, jeżeli jego miejsce zamieszkania jest tożsame z siedzibą.

Ustęp (3) stanowi o obowiązku przedsiębiorcy do wykazania na żądanie organu kontroli w ustanowionym terminie sposobu nabycia sprzedawanego towaru lub materiału wykorzystywanego do wykonywania usług. Inny istotny obowiązek przedsiębiorcy wynika z ust. (8) przepisu, który stanowi, że przedsiębiorca ma obowiązek zapewnić — w miejscu wykonywania działalności, przeznaczonym do sprzedaży towaru lub świadczenia usług, w czasie przeznaczonym do kontaktu z konsumentem — obecność osoby spełniającej warunek znajomości języka czeskiego albo słowackiego. Jeżeli *Živnostenský úřad* będzie miał w tym zakresie wątpliwości, może badać spełnienie warunku rozmową, podczas której ocenia, czy wskazana osoba jest zdolna płynnie i poprawnie reagować na pytania dotyczące zwykłych sytuacji życia codziennego i przedsiębiorczości. Urząd może również sprawdzić, czy taka osoba potrafi ustnie komunikować treść tekstu z prasy codziennej.

Przedsiębiorca na gruncie § 31 ust. (9) ponosi odpowiedzialność za wykazanie przez swoich pracowników spełnienia warunku niekaralności, jeżeli ustawa

¹² J. Bejček *et al.*, *op. cit.*, Praha 2014, s. 63.

¹³ *Ibidem*.

lub przepis szczególnie wymagają spełnienia takiego warunku. Z ust. (15) wynika kolejny obowiązek przedsiębiorcy: jest on zobowiązany na żądanie urzędu przekazać informację, czy wykonuje *živnost* i przedstawić dokumenty potwierdzające jej wykonywanie.

Podsumowanie

Jak widać, czeskie regulacje prawne dotyczące prowadzenia działalności handlowej — wbrew temu, co mogłoby się wydawać — różnią się od polskich unormowań. Najbardziej zaskakujący wydaje się sposób, w jaki czeski ustawodawca uregulował zagadnienie działalności gospodarczej. Podział działalności gospodarczej na *živnost* i działalność wykonywaną w trybie odrębnej ustawy jest diametralnie różny od polskiej klasyfikacji przedsiębiorców. Na pierwszy rzut oka polskiego prawnika mogłoby się wydawać, że takie rozwiązanie przysparza w codziennym obrocie gospodarczym sporych problemów i komplikacji. System podziału działalności handlowej przyjęty w Czechach funkcjonuje jednak bardzo dobrze i sprawnie.

Różnice między czeskimi a polskimi rozwiązaniami prawnymi mogą być bardziej zadziwiające, jeżeli weźmiemy pod uwagę, że geneza obu systemów prawnych jest w znacznym stopniu zbliżona. Zarówno prawo czeskie, jak i polskie wywodzą się przecież z szeroko pojętego prawa niemieckiego (czeskie konkretnie z austriackiego). Systemy prawne obu krajów musiały uporać się także ze znaczną degradacją prawa handlowego podczas ponad 40-letniego okresu panowania ustroju socjalistycznego.

Bibliografia

- Bejček J. *et al.*, *Obchodní právo. Obecná část. Soutěžní právo*, Praha 2014.
 Černá S. *et al.*, *Obchodní právo — podnikatel, podnikání, závazky s účastí podnikatele*, Praha 2016.
 Kameník P., Hrabánková M., Orlová M., *Živnostenský zákon. Zákon o živnostenských úřadech. Komentář.*, Praha 2014.
 Rozehnal A. *et al.*, *Obchodní právo*, Pilzno 2014.

Akty prawne

- Zákon č. 455/1991 Sb. z dnia 2 października 1991 r. o živnostenském podnikání.
 Zákon č. 90/2012 Sb. z dnia 25 stycznia 2012 r. o obchodních korporacích a družstvech.
 Zákon č. 89/2012 Sb. z dnia 3 lutego 2012 r. občanský zákoník.
 Zákon č. 513/1991 Sb. z dnia 5 listopada 1991 r. obchodní zákoník.

Legal aspects of business activity in Czech Republic

Summary

Czech law distinguishes two designations connected with business activity — business activity (*hospodářská činnost*) and *živnost*. Both terms have identical substantial elements in their definitions but *živnost* is obviously narrower concept. It means that there are some types of business activities, which are indicated as different activity than *živnost* (e. g. medical activity, activities of lawyers, activities of sworn translators etc.). There are two main types of *živnost* — notified business activity and licensed activity.